

Sygn. akt II UK 170/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 stycznia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku MarM.W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w W.

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 30 stycznia 2013 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w W.

z dnia 18 października 2011 r., sygn. akt [...]

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w W. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 maja 2011 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia

21 lutego 2011 r., w ten sposób, że przyznał wnioskodawcy M.W. prawo do emerytury od 1 lutego 2011 r. i oddalił dalej idące odwołanie. Powyższe rozstrzygnięcie Sąd pierwszej instancji wydał w oparciu o następująco ustalony stan faktyczny: M.W. urodzony w dniu [...] 1951 r., złożył do organu rentowego w dniu 7 stycznia 2011 r. wniosek o emeryturę. Wnioskodawca w okresie od 3 sierpnia 1970 r. do 28 lutego 1993 r. zatrudniony był w W.Fabrykach Mebli w tym w okresie od 14 maja 1973 r. do 28 lutego 1993 r. na stanowisku stolarza, klejarza stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonując prace w klejowniach z użyciem klejów zawierających rozpuszczalniki organiczne oraz lakierowanie ręczne lub natryskowe nie zhermetyzowane, wymienione w wykazie A, Dział VI poz. 7 pkt 2 i 6, stanowiącym załącznik do zarządzenia nr 7 Ministra Przemysłu chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lipca 1987 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach przemysłu chemicznego i lekkiego (Dz. U z MPCHiL Nr 4/87 ze zm.). W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji powołując się na treść przepisu art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS uznał, iż odwołanie wnioskodawcy zasługuje na uwzględnienie. W uzasadnieniu wyroku wskazał, iż po analizie czynności wykonywanych przez wnioskodawcę w nieuznanym przez organ rentowy okresie pracy należy uznać, że wnioskodawca pracował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, zajmując się tylko lakierowaniem, co potwierdzili powołani w sprawie świadkowie S.K. i M.F.. W ocenie Sądu Okręgowego, zeznania powołanych świadków S.K. i M.F. zasługiwały na uwzględnienie. Sąd Okręgowy otrzymał oryginały akt osobowych wnioskodawcy, z treści których wynikało, iż wnioskodawca w spornym okresie zatrudniony był na stanowisku stolarza, klejarza. Przede wszystkim znajdujące się w aktach organu rentowego zaświadczenia o wykonywaniu prac w szczególnych warunkach z dnia 6 lipca 2007 r. wydane przez D. Urząd Wojewódzki potwierdzało fakt zatrudnienia wnioskodawcy na stanowisku zaliczonym do prac w warunkach szczególnych.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pozwany organ rentowy.

Wyrokiem z dnia 18 października 2011 r. Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że odwołanie oddalił. Zdaniem Sądu Apelacyjnego dokonana przez Sąd Okręgowy ocena faktyczna i prawna w niniejszej sprawie, co zasadnie zauważył apelujący, nie

zasługiwała na akceptację. Istota sporu w niniejszej sprawie sprowadzała się do ustalenia czy wnioskodawca spełnił przesłanki uprawniające go do uzyskania emerytury w niższym wieku z uwagi na pracę w warunkach szczególnych. Swoje uprawnienie do emerytury wnioskodawca wywodził z treści przepisu art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2004 r., Nr 39, poz. 353 ze zm.), zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy osiągnęli: 1) okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn oraz 2) okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27. Zgodnie z treścią przepisu art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ubezpieczonym urodzonym przed 1 stycznia 1949 r. będącym pracownikami zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1 (dla mężczyzn 65 lat). Natomiast wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowiska oraz warunki na podstawie, których osobom wymienionym w art. 32 ust. 2 i 3 powołanej ustawy przysługuje prawo do emerytury ustala się na podstawie „przepisów dotychczasowych”, tj. rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8 poz. 43 ze zm.). Zatem wnioskodawcy aby uzyskać prawo do emerytury przy ukończonym 60 roku życia musi wykazać co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach. Zauważyć należy, że obecna definicja pracy w szczególnych warunkach odwołuje się jedynie do wymienionego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku i to ono jest podstawą ustalenia, czy praca była wykonywana w szczególnych warunkach. Fakt pracy w warunkach szczególnych winien więc, w razie stwierdzenia w świadectwach pracy wykonywania prac w szczególnych warunkach na podstawie przepisów branżowych, ustalić każdorazowo Sąd odnosząc się do cyt. wyżej rozporządzenia. W załączniku do wymienionego powyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w wykazie A, Dział VI poz. 7 wymienione są prace w klejowniach z

użyciem klejów zawierających rozpuszczalniki organiczne. W rozumieniu powyższych przepisów zdaniem Sądu Apelacyjnego nie sposób podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, iż wnioskodawca spełnił przesłanki uprawniające go do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury. Sąd Apelacyjny nie podzielił poglądu Sądu Okręgowego, iż praca wnioskodawcy w W. Fabrykach Mebli w okresie od 14 maja 1973 r. do 28 lutego 1993 r. była pracą wykonywaną w warunkach szczególnych. skoro praca wnioskodawcy na stanowisku stolarza, klejarza w spornym okresie czasu nie była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w klejowniach. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy potwierdził, że wnioskodawca swoje pracę wykonywał w lakierni. W myśl powołanego rozporządzenia jedynie praca w klejowniach stanowi pracę w warunkach szczególnych uprawniającą do ubiegania się o prawo do emerytury we wcześniejszym niż powszechny wieku emerytalnym. Ponadto również przedstawione przez wnioskodawcę świadectwo pracy budziło wątpliwości Sądu Apelacyjnego. Nie zostało ono wystawione przez pracodawcę wnioskodawcy bezpośrednio po rozwiązaniu umowy o pracę, lecz przez D. Urząd Wojewódzki wiele lat po ustaniu stosunku pracy. W związku z powyższym Sąd Apelacyjny uznał za prawidłową decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odmawiającą wnioskodawcy prawa do emerytury z uwagi na niespełnienie przez niego przesłanek wymienionych w § 4 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Wnioskodawca nie spełnił bowiem przesłanki wymaganego 15-letniego okresu pracy w warunkach szczególnych.

Na wyżej wskazane orzeczenie ubezpieczony wniósł skargę kasacyjną zaskarżając ją w całości. Jako podstawy skargi wskazał naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 2 ust. 1 oraz § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a także pominięcie zapisu ujętego w dziale XIV. Prace różne, poz. 17 wykazu A, stanowiącego załącznik do powołanego rozporządzenia i w konsekwencji nie uznanie, że wnioskodawca legitymuje się wymaganym 15-

letnim okresem pracy w warunkach szczególnych, przy wykonywaniu prac lakierniczych, wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy; oraz naruszenie przepisów postępowania w sposób, który miał istotny wpływ na wynik sprawy, to jest przepisu art. 328 § 2 k.p.c. przez niewskazanie w uzasadnieniu wyroku dlaczego przedłożone przez wnioskodawcę świadectwo pracy wystawione przez D. Urząd Wojewódzki nie ma mocy dowodowej, co stanowi jedną z kluczowych kwestii dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Ubezpieczony wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę orzeczenia poprzez przyznanie prawa do emerytury od 1 lutego 2011 r., ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma uzasadnione podstawy. Zgodnie z art. 32 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych „wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych”. Wykładni pojęcia „przepisy dotychczasowe” dokonał Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNAPiUS 2002 nr 10, poz. 243), wskazując, że „przepisy dotychczasowe”, o których mowa w odesłaniu, to § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), stanowiący, iż okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy; § 4-8a określające wiek emerytalny i okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach pracowników wykonujących prace wyszczególnione w wykazach A i B stanowiących załącznik do rozporządzenia oraz § 9-15 dotyczące wieku emerytalnego i warunków przechodzenia na emeryturę osób zatrudnionych w

szczególnym charakterze. Jednocześnie „przepisy dotychczasowe” w rozumieniu art. 32 ust. 4 to wyłącznie przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Z kolei definicję ustawową „pracy w szczególnych warunkach” zawiera art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Mianowicie, zgodnie z tym przepisem, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Praca w warunkach szczególnych to praca, w której pracownik w sposób znaczny jest narażony na niekorzystne dla zdrowia czynniki. Jako przykłady takiej pracy można wymienić: pracę w narażeniu na hałas przekraczający dozwolone normy, w zapyleniu, w oparach chemicznych, w wysokich temperaturach lub zmiennych warunkach atmosferycznych. Pracę taką pracownik musi wykonywać stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku (§ 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.), aby nabyć prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Motyw przyświecający ustawodawcy w stworzeniu instytucji przewidzianej w art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS opiera się zatem na założeniu, że praca wykonywana w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też osoba wykonująca taką pracę ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Pamiętać również należy, iż prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym stanowi odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i określonego w nim wieku emerytalnego, tak więc przepisy regulujące to prawo należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo. Przenosząc te rozważania na grunt niniejszej sprawy, wskazać należy, że nie tyle istotne jest ustalenie, jak zostało w świadectwie pracy bądź innych dokumentach ze stosunku pracy nazwane stanowisko pracy ubezpieczonego, lecz to, czy czynności związane z danym stanowiskiem pracy, wykonywane były stale i w pełnym wymiarze czasu w warunkach szczególnych, a zatem w takich, w których pracownik w sposób znaczny jest narażony na niekorzystne dla zdrowia czynniki oraz czy charakter tych czynności odpowiada

pracom wymienionym w odpowiednim dziale wykazu A albo B powołanego wyżej załącznika do rozporządzenia. Jak wynikało z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, (ustalenie dokonane przez Sąd drugiej instancji) praca ubezpieczonego na stanowisku stolarza, klejarza w spornym okresie czasu wykonywana w klejowniach w rzeczywistości wykonywana była w lakierni. Sąd ponadto stwierdził, że praca ta była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Sąd błędnie uznał, że z treści powołanego rozporządzenia w niniejszej sprawie zastosowanie mogą mieć wyłącznie prace wymienione w dziale VI wykazu A, to jest prace wykonywane – w leśnictwie, przemyśle drzewnym i papierniczym. W rozumieniu art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) zasadą jest, że praca w warunkach szczególnych odnosi się do danego rodzaju pracy, który jest przyporządkowany do określonej branży. Zatem na gruncie rozporządzenia można mówić tylko o pracy na stanowiskach, kwalifikowanych jako praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, która jest wymieniona w konkretnym dziale wykazu i który jest przypisany do konkretnej branży przemysłu za wyjątkiem działu XIV – Prace różne – wykazu A, bądź działu IV – Prace różne - wykazu B. Mając powyższe na uwadze w niniejszej sprawie praca ubezpieczonego mogła być kwalifikowana jako w warunkach szczególnych z działu VI i XIV wykazu A. Z powyższych przyczyn nie można przyjąć, że wyrok odmawiający uznania, że wnioskodawca legitymuje się wymaganym 15-letnim okresem pracy w warunkach szczególnych - w sytuacji, gdy Sąd drugiej instancji ustalił, że ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w lakierni, która to praca została ujęta w wyżej wymienionym rozporządzeniu w dziale XIV. Prace różne, poz. 17 wykazu A - jest prawidłowy. W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. może mieć wpływ na rozstrzygnięcie (a więc stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej) w tych sytuacjach, gdy treść uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji uniemożliwia dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania

zaskarżonego orzeczenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z 4 stycznia 2007 r., V CSK 364/06, LEX nr 238975, z 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX nr 179971). Niezachowanie wymagań konstrukcyjnych uzasadnienia może też uzasadniać kasacyjny zarzut naruszenia prawa materialnego przez jego zastosowanie do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 5 września 2001 r., I PKN 615/00, OSNP 2003 nr 5, poz. 352). Dokonanie przez sąd drugiej instancji odmiennej oceny materialnoprawnej ustalonych faktów jest oczywiście dopuszczalne, jeżeli jednak odmienna ocena materialnoprawna jest skutkiem zakwestionowania przez sąd drugiej instancji przyjętej przez sąd pierwszej instancji podstawy faktycznej wyroku, to przed przystąpieniem do odmiennej oceny materialnoprawnej zasadności roszczeń powoda sąd drugiej instancji powinien dokonać własnych, stanowczych ustaleń i własnej oceny przeprowadzonych dowodów. Brak odniesienia się sądu drugiej instancji do całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego jest nie tylko mankamentem uzasadnienia, ale także usprawiedliwia materialnoprawne zarzuty skargi kasacyjnej. Nie jest bowiem możliwe prawidłowe zastosowanie prawa materialnego bez zgodnego z prawem procesowym ustalenia podstawy faktycznej rozstrzygnięcia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11 kwietnia 2006 r., I PK 164/05, LEX nr 194160). W związku z tym za uzasadnione należy uznać zarzuty naruszenia prawa materialnego – art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 2 ust. 1 oraz § 4 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. i zapisem ujętym w dziale XIV. Prace różne, poz. 17 wykazu A, stanowiącym załącznik do tego rozporządzenia.

Skoro podniesione zarzuty w skardze kasacyjnej okazały się uzasadnione, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

/tp/